

نقش مهدویت بر اندیشه مقاومت در انقلاب اسلامی با تأکید بر آرای حضرت

آیت الله خامنه‌ای

حسن ملایی^۱

چکیده

وقوع انقلاب اسلامی در ایران که بر پایه باورهای دینی و مهدوی انجام شد، محاسبات مستکبران جهان را بر هم زده و منافع آن‌ها را با تهدید جدی مواجه کرد. همین امر سبب شد تا مستکبران به تهاجم همه جانبه علیه جمهوری اسلامی ایران دست زنند تا هم با نابودی یا تضعیف آن، منافع خود را بازیابند و هم از الگوگیری کشورهای دیگر از انقلاب اسلامی، جلوگیری کنند. «نظریه مقاومت»، همان راهبرد اساسی است که امامین انقلاب اسلامی در مقابل این هجوم آن را به همگان ارائه و توصیه کردند. با توجه که مهدویت از یک منظر، جزء مبانی و از یک لحاظ از اهداف کلان انقلاب اسلامی محسوب می‌شود؛ این سؤال مطرح است که آموزه مهدویت چگونه می‌تواند بر اندیشه مقاومت در استمرار انقلاب اسلامی تأثیرگذار باشد؟ این نوشتار به صورت توصیفی-تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای، پاسخی مستدل مبتنی بر آیات و روایات و با تأکید بر اندیشه مهدوی حضرت آیت الله خامنه‌ای به پرسش مذکور ارائه کرده است. مهدویت می‌تواند با تقویت عناصر مقاومت، یعنی ایمان، امید، صبر و نزول امدادهای غیبی توان ملت انقلابی و امام زمانی را تا رسیدن به آرمان‌های بلند آن که همانا تمدن جدید اسلامی و ظهور ولایت عظمای امام عصر است به صورت مستمر افزایش دهد.

واژگان کلیدی: مهدویت، انتظار، مقاومت، انقلاب اسلامی، اندیشه آیت الله خامنه‌ای.

۱. دانش آموخته سطح چهار حوزه علمیه قم و عضو پژوهشکده مهدویت و موعودگرایی مرکز مهدویت-سطح چهار حوزه.

مقدمه

وقوع انقلاب اسلامی و تشکیل حکومت دینی به نام جمهوری اسلامی در کشور ایران که کشوری در منطقه‌ای راهبردی محسوب می‌شود؛ آن هم در زمانی که دو بلوک شرق کمونیستی و غرب لیبرالیستی جهان را به دو بخش تقسیم کرده بودند؛ پدیده‌ای اعجاب آور بود که توجه همگان را برانگیخت. این انقلاب نوپدید، الگویی سوم به جهانیان عرضه کرد که با شعار «نه شرقی و نه غربی»، استقلال را در مقابل قدرتمندان شرق و غرب بنا نهاد و آن‌ها را به چالش کشید. طبیعی بود که دو قطب قدرتمند شرق و غرب، در مقابل این اندیشه سکوت نمی‌کنند و به دلیل به خطر افتادن منافع خود در گستره جهانی، به مقابله همه جانبه با انقلاب اسلامی ایران می‌پردازند و به دسیسه‌های مختلفی دست می‌زنند تا آن را از بین ببرند.

در مواجهه با حملات همه جانبه و انواع ترفندهای سیاسی، نظامی، اقتصادی و فرهنگی بود که بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی و پس از وی، خلف صالح ایشان، حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با طرح «اندیشه مقاومت»، در مقابل این هجوم همه جانبه صف‌آرایی کردند و نزدیک به نیم قرن، انقلاب اسلامی ایران را به سمت اهداف و آرمان‌های آن با همه فرازها و فرودها به پیش بردند. از همین رو، امام خامنه‌ای چنین تأکید دارند: «نظریه مقاومت در مقابل دشمن قوی پنجه را تبلیغ کنید؛ ترویج کنید. بعضی تصور نکنند که چون دشمن بمب دارد، موشک دارد، دستگاه‌های تبلیغاتی دارد و از این قبیل، ما عقب‌نشینی [کنیم]؛ نخیر، نظریه مقاومت، یک نظریه اصیل و درست است؛ هم در مقام نظر، هم در مقام عمل.»^۱

از طرفی در میان مبانی دینی انقلاب اسلامی، آموزه مهدویت یکی از ریشه‌های اصیل این انقلاب عظیم است که در عین حال، نقش هدفی قابل توجه را در آرمان انقلاب اسلامی خواهد داشت؛ چرا که به فرموده امامین انقلاب، اساساً رخداد انقلاب اسلامی به منظور زمینه سازی ظهور امام زمان و با همان شعارها صورت گرفته است. امام خمینی در این مورد فرمودند: «ارزش دارد که انسان در مقابل ظلم بایستد... نگذارد که این قدر ظلم زیاد بشود... ما تکلیف داریم. این طور نیست که حالا که ما منتظر ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف هستیم، پس دیگر بنشینیم در

۱. بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۸/۱۲.

خانه‌هایمان، تسبیح را در دست بگیریم و بگوییم: «عَجِّلْ عَلَيَّ فَرَجَهُ»؛ با کار شما باید تعجیل بشود. شما باید زمینه را فراهم کنید برای آمدن او.»^۱ حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در سخنان گوناگون و همچنین بیانیه مهم گام دوم انقلاب اسلامی، آرمان این انقلاب را «مهدویت» معرفی کردند و فرمودند: «شما باید که باید کارآزموده و پُرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هرچه بیش‌تر به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌افداه) است، نزدیک کنید.»^۲ بنابراین آنچه بیان شد، می‌توان به دنبال پاسخ به یک پرسش مهم بود و این که آموزه مهدویت چگونه می‌تواند بر اندیشه مقاومت در جریان انقلاب اسلامی تأثیرگذار باشد؟ این نوشتار در صدد پاسخ به این مسئله به روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از داده‌های کتابخانه‌ای است. گفتنی است که مقالاتی در مورد مهدویت و ارتباط با مقاومت نگاشته شده است؛ اما مقالات مذکور بر محوریت آرا و اندیشه حضرت خامنه‌ای نبوده است.

مفهوم‌شناسی واژگان دخیل در بحث

واکاوی تأثیر مهدویت بر نظریه مقاومت، به عنوان راهبردی کلان در جمهوری اسلامی نیازمند شناخت مفهومی این واژگان است که این واژگان به صورت اجمالی مورد بررسی معنایی قرار می‌گیرد:

۱. مهدویت و انتظار

یکی از آموزه‌های بسیار مهم اسلام که دارای پشتوانه بزرگ قرآنی و روایی است، آموزه مهدویت است. مهدویت در اصل لغتی است عربی که از ماده «هدی» اخذ و آن‌گاه به صیغه اسم مفعول «مهدی» رفته است. پس از آن، «یای» نسبت به آن اضافه گردیده و به صفت نسبی «مهدوی» تبدیل شده است؛ یعنی هر آنچه به مهدی منسوب است. علت وجود «ت» و یا «ة» در آخر واژه «مهدویت»، آن است که چون اسم منسوب در بیش‌تر موارد، به عنوان صفت برای اسم دیگری

۱. امام خمینی، صحیفه امام، ج ۱۸، ص ۲۶۹.

۲. بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲.

به کار می‌رود؛ در مؤنث و مذکر بودن از موصوف خود پیروی می‌کند و از آن جا که واژه «مهدوی» به عنوان صفتی برای کلمه معارف، عقیده، طریقه و یا نظایر آن به کار برده می‌شود؛ به انتهای این واژه «تاء» اضافه شده است. با این تبیین باید گفت: مقصود از اصطلاح مهدویت، مجموعه‌ای از معارف، بینش‌ها، گرایش‌ها، ارزش‌ها، رفتارها، حوادث، زمان‌ها، مکان‌ها و هر آن چیزی است که با حضرت مهدی، دوازدهمین جانشین رسول اسلام، ارتباط دارد. بنابراین، مباحث مهدویت همه موضوعاتی را شامل می‌شود که با شخص و شخصیت امام مهدی، امامت، غیبت، نیابت، ظهور، نجات بخشی و تحقق جامعه آرمانی موعود مرتبط است و همه عرصه‌های اخلاق، تربیت، فرهنگ، اقتصاد و سیاست را در بر می‌گیرد و محدود کردن این کلیدواژه به بخشی از موضوعات، همچون نجات بخشی آینده بشر، ناقص و برخلاف آیات و روایات مهدوی است. به عنوان نمونه حضرت علی علیه السلام فرمودند:

«إِنَّ حُجَّتَهَا عَلَيْهَا قَائِمَةٌ مَاشِيَةٌ فِي طُرُقِهَا دَاخِلَةٌ فِي دُورِهَا وَ قُصُورِهَا جَوَّالَةٌ فِي شَرْقِ هَذِهِ الْأَرْضِ وَ غَرْبِهَا تَسْمَعُ الْكَلَامَ وَ تُسَلِّمُ عَلَى الْجَمَاعَةِ تَرَى وَ لَا تَرَى إِلَى الْوَقْتِ وَ الْوَعْدِ وَ نِدَاءِ الْمُتَنَادِي مِنَ السَّمَاءِ أَلَّا ذَلِكَ يَوْمٌ فِيهِ سُورُورٌ وَ وُلْدٌ عَلِيٍّ وَ شِيعَتِهِ؛ حجت خدا بر مردم در کوچه و خیابان، در داخل خانه‌هایشان تردد می‌کند و در شرق و غرب زمین، در رفت‌وآمد است، سخن آنان را می‌شنود و بر آنان سلام می‌کند. آنان را می‌بیند؛ ولی ایشان او را نمی‌بینند تا روزی که برای ظهور او تعیین شده و منادی ندای آسمانی را سردهد که امروز، روز شادمانی اولاد علی و شیعیان او است.»

همان طور که در روایت مشخص است، سخن از حضرت مهدی در زمانی است که ایشان هنوز قیام نکرده و حکومت جهانی برای نجات انسان‌ها تشکیل نداده؛ با وجود آن، دارای برکاتی در عصر غیبت است. بنابراین، نباید مباحث و برکات مهدویت را به آینده منحصر کرد، بلکه گستره این دانش، زمان کنونی را نیز شامل می‌شود.

نکته مهم آن که «مهدویت» در اندیشه امامین انقلاب اسلامی نیز به تبعیت از متون اصیل دینی از همین گستردگی برخوردار است و حضرت امام خمینی می‌فرماید:

«حضرت مهدی علیه السلام، ابعاد مختلفی دارد که آن چه برای بشر واقع شده است، بعضی ابعاد اوست... همان طوری که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم به حسب واقع، حاکم بر جمیع موجودات است،

۱. نعمانی، الغیبة، ص ۱۴۴.

حضرت مهدی علیه السلام نیز، همان‌طور حاکم بر جمیع موجودات است. آن، خاتم رسل است و این، خاتم ولایت.^۱ در سخنان حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، همین رویکرد جامع به چشم می‌خورد: «درباره مسئله امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف، هم مباحث اعتقادی وجود دارد، و هم مباحث اجتماعی و انسانی...^۲» نیز تصریح کردند: «عقیده به امام زمان، هم در باطن فرد، هم در حرکت اجتماع و هم در حال و آینده، چنین تأثیر عظیمی دارد. این را باید قدر دانست.»^۳

همه این سخنان نشان دهنده عمق معارف مهدوی و گستردگی آن در عرصه‌های فردی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی است. به همین دلیل در سال‌های اخیر از معارف مهدویت به «دکترین مهدویت» تعبیر شده است که مقصود از آن: «مجموعه آموزه‌هایی است که بر محور مهدویت هستند و می‌توان از آن آموزه‌ها، چه پیش از عصر ظهور و چه پس از عصر ظهور، در ارائه راه‌حل‌های کاربردی و طرح نظریه‌های راهبردی در حوزه‌های متفاوت استفاده نمود.»^۴

«انتظار موعود» نیز که از واژگان مهم در منظومه تفکر مهدوی محسوب می‌شود، در تبیین تأثیر مهدویت بر مقاومت جایگاهی کاربردی ویژه دارد و در اهمیت آن همین بس که حضرت آیت‌الله خامنه‌ای بیان کردند: «مسئله انتظار هم که جزء لاینفک مسئله مهدویت است، از آن کلیدواژه‌های اصلی فهم دین و حرکت اساسی و عمومی و اجتماعی امت اسلامی به سمت اهداف والای اسلام است.»^۵ متأسفانه به دلیل آن‌که ماهیت انتظار موعود به خوبی شناخته نشده است، در بسیاری از مواقع کارکردهای مؤثر خود را به صورت شایسته ادا نکرده است؛ زیرا کم توجهی عموم مردم به این مقوله و بسنده کردن آن‌ها به جهات قلبی انتظار و چشم‌براهی حضرت موعود، مانعی بزرگ در بهره‌برداری از این عنصر مهدوی، به ویژه در بحث مقاومت اسلامی محسوب می‌شود.

۱. امام خمینی، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۲۴۹.

۲. بیانات رهبری در خطبه‌های نماز جمعه، ۱۳۶۶/۱/۲۱ و ملایی، ما منتظریم، ص ۳۵.

۳. بیانات رهبری در دیدار قشرهای مختلف مردم، به مناسبت نیمه شعبان، ۱۳۷۴/۱۰/۱۷.

۴. موسوی گیلانی، دکترین مهدویت، ص ۶۳.

۵. بیانات در دیدار استادان و فارغ‌التحصیلان تخصصی مهدویت، ۱۳۹۰/۴/۱۸.

آیت الله مرتضی مطهری در مورد انتظار نکته ای دارد که بسیار قابل توجه است:

انتظار فرج دو گونه است: انتظاری که سازنده است، تحرك بخش است، تعهدآور است، عبادت، بلکه بافضیلت ترین عبادت است، و انتظاری که ویرانگر است، بازدارنده است، فلج کننده است... برداشت قشری از مردم از مهدویت و قیام و انقلاب مهدی موعود این است که صرفاً ماهیت انفجاری دارد؛ فقط و فقط از گسترش و اشاعه و رواج ظلم ها و تبعیض ها و اختناق ها و حق کشی ها و تباهی ها ناشی می شود؛... این گروه طبعاً به مصلحان و مجاهدان و آمران به معروف و ناهیان از منکر با نوعی بغض و عداوت می نگرند؛ زیرا آنان را از تأخیر اندازان ظهور و قیام مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف می شمارند. برعکس، اگر خود هم اهل گناه نباشند، در عمق ضمیر و اندیشه با نوعی رضایت به گناهکاران و عاملان فساد می نگرند؛ زیرا اینان مقدمات ظهور را فراهم می نمایند... این نوع برداشت از ظهور و قیام مهدی موعود و این نوع انتظار فرج که منجر به نوعی تعطیل در حدود و مقررات اسلامی می شود و نوعی اباحیگری باید شمرده شود؛ به هیچ وجه با موازین اسلامی و قرآنی وفق نمی دهد.^۱

این، در حالی است که انتظار ظهور حضرت مهدی از معنای لغوی چشم براهی بسیار وسیع تر و با رفتارهایی ویژه همراه است. نکته بسیار مهمی که در شناخت ماهیت انتظار و کاربردی کردن آن در روش زندگی، باید به آن توجه کرد، فضایی است که انتظار ظهور در آن فضا مطرح می شود. یکی از وصف هایی که در مورد انتظار فرج در روایات ذکر شده، وصف انتظار به عمل و تلاش است. در سخنان مهدوی معصومان عباراتی شبیه «أفضل أعمال شیعتنا انتظار الفرج»،^۲ مشاهده می کنید که انتظار را از حالت درونی محض بیرون آورده و گویای همراهی انتظار با مقوله عمل است. همین نکته در سخنان رهبر معظم انقلاب نیز ملاحظه می شود. ایشان در این زمینه چنین بیان کردند:

«انتظار یک عمل است، یک آماده سازی است، یک تقویت انگیزه در دل و درون است، یک نشاط و تحرك و پویایی است در همه زمینه ها»^۳ و در جایی دیگر تصریح کردند: «انتظار فرج داشته باشید و بدانید که این فرج، محقق خواهد شد؛ مشروط بر این که شما انتظارتان، انتظار

۱. مطهری، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲۴، ص ۴۳۷-۴۳۸.

۲. خزاز رازی قمی، کفایة الأثر، ص ۲۸۰.

۳. بیانات در دیدار قشرهای مختلف مردم به مناسبت نیمه شعبان، ۱۳۸۴/۶/۲۹.

واقعی باشد، عمل باشد، تلاش باشد، انگیزه باشد، حرکت باشد.»^۱

نکته مهم دیگری که در فهم حقیقت انتظار ظهور باید توجه کرد، آن است که حتی مطلق عمل را در فهم مقوله انتظار نمی‌توانیم مورد نظر قرار دهیم، بلکه ما قائلیم عمل و سعی بر درک انتظار مؤثر است که جهت‌دار و در تقابل با دشمن باشد؛ زیرا نگاه تطبیقی که بین روایات مربوط به انتظار وجود دارد، نشان‌دهنده نوعی ارتباط و همراهی انتظار با مقوله جهاد- علاوه بر عمل- است. به عنوان نمونه رسول اکرم فرمود: «أَفْضَلُ أَعْمَالِ أُمَّتِي أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ مِنَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ»^۲ نیز آن حضرت در حدیث دیگری در مورد انتظار فرج، قالب این عمل را جهادی معرفی کرده است: «أَفْضَلُ جِهَادِ أُمَّتِي أَنْتِظَارُ الْفَرَجِ»^۳

در جمع بندی معنای اصطلاحی انتظار می‌توان گفت: «انتظار، چشم‌به‌راهی قیام قائم توأم با جهاد و تلاش برای آمادگی فردی و زمینه‌سازی اجتماعی به منظور پذیرش و شرکت در بزرگ‌ترین حماسه تاریخی نبرد حق و باطل به رهبری اوست» و با این حساب، منتظر همان مجاهد و مبارز و زندگی او، زندگی جهادی معنا خواهد شد. از همین روست که امام صادق علیه السلام آیه ذیل را بر یاران مهدی تطبیق می‌دهند:

«فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ»؛^۴ خداوند به زودی گروهی را خواهد آورد که آنان را دوست می‌دارد و آنان نیز او را دوست می‌دارند؛ در برابر مؤمنان، فروتن و در برابر کافران، با عزت و درشتخو و سختگیر هستند. در راه خدا جهاد می‌کنند و از ملامت هیچ ملامت‌گری نمی‌هراسند.^۵ همین معنای حماسی از انتظار در بسیاری از سخنان امام خامنه‌ای نیز به چشم می‌خورد. ایشان در یکی از این بیانات فرمودند:

۱. بیانات در دیدار قشرهای مختلف مردم به مناسبت نیمه شعبان، ۱۳۸۴/۶/۲۹.

۲. صدوق، کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۶۴۴.

۳. حرّانی، تحف العقول، ص ۳۷.

۴. نعمانی، الغيبة، ص ۳۱۶.

۵. مائده: ۵۴.

۶. نعمانی، الغيبة، ص ۳۱۶.

«وعدۀ الاهی حق است و استقرار عدل جهانی فقط در دوران ظهور حضرت بقیة الله عجل الله تعالی فرجه الشریف انجام خواهد گرفت؛ اما یک ملت مؤمن و مبارز می‌تواند زمینه را برای تشکیل آن حکومت فراهم کند؛ همچنان که ملت ایران تاکنون توانسته و بر خیلی از مشکلات فایق آمده است.»^۱

حال اگر این معنای عمیق از انتظار را در مجموعه معارف مهدویت لحاظ کنیم، ارتباط آن به عنصر مقاومت اسلامی روشن‌تر خواهد بود؛ اما به جاست قبلاً از بررسی این نسبت معنای مقاومت و جایگاه آن نیز تبیین شود.

۲. مقاومت و ایستادگی

عنصر دوم دیگر که در بحث نقش محوری دارد، «عنصر مقاومت» است. مقاومت از ماده «قوم» گرفته شده و برخی لغویان زبان عربی، مصدر قیام را نقیض جلوس (نشستن) معنا کرده‌اند.^۲ برخی دیگر نیز برای این ریشه معنای مداومت و ثبوت را قایل هستند.^۳ در زبان فارسی نیز این کلمه به ایستادگی، پافشاری، استقامت و پاداری معنا شده است.^۴ حضرت آیت الله خامنه‌ای در سی امین سالگرد ارتحال ملکوتی امام خمینی در زمینه مقاومت سخنانی مهم ایراد کردند. ایشان در ابتدا به معنای لغوی مقاومت اشاره نموده و فرمودند:

«...معنای مقاومت این است که انسان یک راهی را انتخاب کند که آن را راه حق می‌داند، راه درست می‌داند، و در این راه شروع به حرکت کند و موانع نتواند او را از حرکت در این راه منصرف کند و او را متوقف کند؛ این معنای مقاومت است.»

آنچه امروزه اصطلاحاً به «مقاومت اسلامی» نامیده می‌شود، از همین معنا گرفته شده است. با بررسی جملات اندیشمندان مختلف می‌توان گفت مقاومت در اصطلاح امروزی مسلمانان عبارت است از: ایستادگی در برابر سلطه جویی مستکبران در عرصه‌های مختلف؛ کما این که در بیانات مختلف امامین انقلاب این معنا به دست می‌آید. امام خمینی ضمن یک سخنرانی فرمودند: «از

۱. سخنرانی در مراسم بیعت اصناف مشهد و تعاونیهای شهری خراسان، ۱۳۶۸/۴/۰۸.

۲. محمدبن منظور، لسان العرب، ذیل ماده «قوم».

۳. راغب اصفهانی، مفردات، ذیل ماده «قوم».

۴. دهخدا، لغتنامه، ذیل کلمه «مقاومت».

مردم ایران و نیروهای نظامی و انتظامی می‌خواهم تا با صبر و شکیبایی انقلابی و با قدرت و استقامت در مقابل توطئه‌های استکبار جهانی ایستادگی نمایند و مطمئن باشند که پیروزی از آن صابران است.» رهبر معظم انقلاب آیت الله خامنه‌ای نیز در این زمینه تصریح کردند: «مقاومت در مقابل سلطه استکبار، یکی از اهداف انقلاب است. طبیعت استکبار سلطه است، دنبال سلطه است، دنبال فراگیر کردن سلطه است. هر ملتی و هر نظامی که مقاومت نکند، اسیر خواهد شد و در کمند آن‌ها خواهد افتاد.»^۲ البته این اصطلاح در زمان رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای بیش‌تر به کار رفته است.

مقاومت و ایستادگی در مقابل دشمن مستکبر، یکی از عناصر پر اهمیت برای دستیابی به آرمان‌ها محسوب می‌شود و حفظ و تقویت آن از همین رو است. امام خامنه‌ای تعبیر عجیبی در این زمینه دارند. ایشان فرمودند:

امت اسلامی امروز بیش از هر چیز به انسان‌هایی نیاز دارد که اندیشه و عمل را در کنار ایمان، صفا، اخلاص و مقاومت در برابر دشمنان کینه‌ورز را در کنار خودسازی معنوی و روحی، فراهم سازند. این یگانه راه نجات جامعه بزرگ مسلمانان از گرفتاری‌هایی است که یا آشکارا به دست دشمن و یا با سستی عزم و ایمان و بصیرت، از زمان‌های دور در آن‌ها فرو افتاده است.»^۳

مطالعه قرآن کریم نشان می‌دهد، ایستادگی و پایداری در مقابل دشمنان از منظر اسلام از اهمیتی بالا برخوردار است؛ زیرا در فرهنگ قرآن کریم، همه مسلمانان به رعایت دو عنصر تولا و تبرا مکلف هستند و از دوستی با غیرمسلمانان و رفتن به زیر بار حاکمیت آنان نهی شده‌اند:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَحْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾؛^۴ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دشمن من و دشمن خودتان را دوست

۱. امام خمینی، صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۲۱۷.

۲. بیانات رهبری در دیدار قشرهای مختلف مردم، ۱۳۹۵/۰۳/۰۶.

۳. پیام به کنگره عظیم حج، ۱۳۹۲/۷/۲.

۴. ممتحنه: ۱.

نگیرید! شما نسبت به آنان اظهار محبت می‌کنید؛ در حالی که آن‌ها به آنچه از حق برای شما آمده است، کافر شده‌اند و رسول الله و شما را به خاطر ایمان به خداوندی که پروردگار همه شماست از شهر و دیارتان بیرون می‌رانند؛ اگر شما برای جهاد در راه من و جلب خشنودی‌ام هجرت کرده‌اید؛ [با آنان پیوند دوستی برقرار نکنید!] شما مخفیانه با آن‌ها رابطه دوستی برقرار می‌کنید؛ در حالی که من به آنچه پنهان یا آشکار می‌کنید، از همه دانانترم! و هر کس از شما چنین کاری کند، از راه راست گمراه شده است!» این کتاب آسمانی همچنین تصریح می‌کند: ﴿... وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾؛^۱ و خداوند هرگز کافران را بر مؤمنان تسلط نداده است.»

بنابراین، نمی‌توان انقلابی‌گری در مسیر حاکمیت قرآن و مهدویت را ادعا داشت؛ اما در عمل به آن پایبند نبود.

نقش مهدویت در تقویت مقاومت اسلامی

بعد از تبیین معنایی مهدویت و مقاومت و با توجه به ارکان مقاومت اسلامی، می‌توان به صورتی روشن‌تر از نقش آموزه مهدویت و انتظار صحبت کرد. به همین دلیل، برخی از مهم‌ترین عناصر تشکیل دهنده مقاومت ذکر و نقش اندیشه مهدویت در مورد هرکدام عنوان خواهد شد:

۱. تأثیر مهدویت بر عنصر ایمان در مقاومت اسلامی

نقش ایمان را باید از مهم‌ترین عوامل ایجاد و تقویت مقاومت در همه عرصه‌های فردی و اجتماعی دانست. البته مراد از ایمان، ایمان دینی و اعتقاداتی است که سبب می‌شود ملت با وجود همه سختی‌ها و در مقابل همه دسیسه‌ها پایداری کند؛ چرا که می‌داند در میدان مبارزه چه بکشد و چه کشته شود، از منظر قرآن کریم او پیروز است. این همان رمز پیروزی مردم مسلمان ایران است که مانع از بین رفتن انقلاب بزرگ آن‌ها می‌شود و به همین دلیل است که دشمنان اسلام و انقلاب تلاش می‌کنند با استفاده از ابزارهای مختلف در ایمان مردم خلل وارد کنند. به همین دلیل رهبران انقلاب اسلامی همواره مردم و به خصوص مسئولان را به حفظ ایمان دینی ترغیب می‌کنند. حضرت آیت الله خامنه‌ای در یکی از مراسم تنفیذ ریاست جمهوری

۱. نساء: ۱۴۱.

تأکید می‌کنند:

آن عاملی که می‌تواند ملت ایران را با فقدان بسیاری از تجهیزاتی که قدرت‌های بزرگ از آن برخوردارند، این طور محکم و با ثبات نگه دارد، ایمان دینی است. باید ایمان دینی را در مردم حفظ کرد تا این مردم بتوانند مقاومت خود را حفظ کنند.^۱

در میان باورهای دینی، یکی از مهم‌ترین مصادیقی که با توجه و درک عمیق از آن، می‌توان مقاومت را بالا برد، باورداشت مهدویت است. اعتقاد به امام مهدی و حمایت‌های ایشان در عصر غیبت و اعتماد به وعده الهی مبنی بر ظهور و حاکمیت جهانی حضرت مهدی که عزت جهانی دین و مؤمنان را به دنبال خواهد داشت، منبع لایزال مقاومت محسوب می‌شود؛ زیرا مؤمنان در اوج فشارها و استضعاف‌ها همیشه آیاتی نظیر این آیه را در نظر دارند و امیدوارانه معتقدند روزگار سختی‌ها به سر خواهد آمد و آرزوی صالحان محقق خواهد شد: «وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ»؛^۲ ما می‌خواهیم بر مستضعفان زمین منت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم!

باید دانست که بحران آفرینی دشمنان و مستکبران، امری بدیهی و لازمه دشمنی آن‌ها است؛ اما آنچه می‌تواند در مقابل همین بحران آفرینی نظام سلطه ملت بزرگ ایران را بیمه کند و تا دستیابی به آرمان‌های بلندش ثابت قدم نگه دارد؛ «ایمان دینی» است. از همین رو، رهبر معظم انقلاب می‌فرماید:

قدرت‌های اقتصادی می‌توانند بحران ایجاد کنند. بحران آفرینی، جنگ آفرینی و ایجاد نظام‌های خشن و قسی‌القلب - مثل اسرائیل - کار این‌هاست. باید این‌ها را به چالش کشید. کی می‌تواند؟ یک هویت جمعی بین‌المللی زنده خسته‌نشو، متکی به ایمان قلبی و دینی. این است که نمی‌گذارد انسان خسته شود. هر چیز دیگری قابل خسته شدن است، جز ایمان باطراوت دینی. این می‌تواند آن قدرت‌ها را به چالش بکشد و تعدیل کند و در نهایت آن‌ها را از بین ببرد. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ این کارها انجام می‌گیرد؛ منتها ما هم می‌توانیم

۱. بیانات در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری، ۱۳۸۰/۵/۱۱.

۲. قصص: ۵.

مقدماتش را انجام دهیم.^۱

۲. تأثیر مهدویت بر عنصر امید در مقاومت اسلامی

عنصر بسیار مهم دیگری که برگرفته از ایمان است و با وجود آن مقاومت معنا می‌یابد و بدون آن هرگونه مقاومتی در هم شکسته خواهد شد، «امید به آینده روشن و دست‌یافتنی» است. تردید نباید کرد که اگر ملت ایران به شکست نظام طاغوت موفق شد و همچنان انقلاب خویش را با وجود همه دشمنان قسم خورده خویش به پیش می‌برد، عنصر انگیزه و امیدی است که در قلوب این ملت وجود دارد.

مطالعه تاریخ انقلاب اسلامی نشان می‌دهد که رژیم طاغوت قبل از انقلاب و کلاً حکومت‌های مستکبر، از تمام وسایل و امکانات خود برای ناامید کردن مردم استفاده می‌کرده و می‌کنند. قبل از انقلاب طرح سخنان ناامیدکننده: «مگر می‌شود با دست خالی بر حکومت تا دندان مسلح شاهنشاهی مقابله کرد» و بعد از آن نیز با وسوسه: «بدون همراهی با قدرتمندان عالم نمی‌توان به هیچ موفقیتی دست پیدا کرد»؛ که گاهی از سوی مزدوان داخلی و نیز جاهلان و ضعیف‌الایمان‌ها بیان شده و می‌شود، همواره یک هدف مورد نظر بوده و آن دمیدن یأس و از بین بردن روحیه امید ایرانیان بوده است. کار بزرگ امام خمینی در رهبری نهضت همین امر بود. به فرموده مقام معظم رهبری:

«امام بزرگوار ما به عنوان یک رهبر تمام عیار، بیش‌ترین همت خود را به امیدوار نگاه داشتن مردم گماشته بود. وقتی مردم امیدوارند، حرکت و تلاش می‌کنند. در مقابل تلاش مردم، هیچ قدرتی نمی‌تواند مقاومت کند. فقط باید مردم امیدوار باشند. امام بزرگوار، از همه وسایل الهی و ملکوتی و معنوی استفاده کرد و این امید را در مردم دمید و به برکت آن امید، این پیروزی بزرگ به دست آمد.»^۲

حال که عنصر امید این قدر در ایجاد مقاومت فردی و اجتماعی پر اهمیت است، سؤال این است که چه منبعی را برای تغذیه همگان می‌توان معرفی کرد؟

۱. بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان برگزیده و نمایندگان تشکل‌های دانشجویی، ۱۳۸۴/۷/۲۴.

۲. بیانات در دیدار قشرهای مختلف مردم، ۱۳۷۴/۱۰/۱۷.

با بررسی در قرآن کریم و احادیث معصومان، عواملی را می‌توان یافت که بر امیدزایی و تقویت و حفظ آن مؤثر هستند. از میان همه این عوامل، بدون تردید آموزه مهدویت به عنوان روشنی بخش آینده بشر که قرآن کریم و پیشوایان معصوم به آن بشارت داده‌اند، از مهم‌ترین آن‌ها محسوب می‌شود؛ حضرت آیت الله خامنه‌ای در مورد خصوصیت امیدبخشی مهدویت، این آموزه را این گونه توصیف می‌کند:

«امام مهدی - علیه الصلوة و السلام و ارواحنا فداه - ذخیره امید بشریت است.^۱ این عقیده [مهدویت] نیز آثار و خصوصیات دارد که این خصوصیات برای همه ملت‌ها و برای ملت مسلمان ما، حیات بخش است و عمده این خصوصیات و آثار هم، عبارت است از امید به آینده. امروز هر فرد شیعه، می‌داند که در یک آینده‌ای [که] آن آینده، ممکن است خیلی نزدیک باشد، ممکن است دوردست باشد، به هر حال قطعی است؛ این بساط ظلم و بی‌عدالتی و زورگویی، که امروز در دنیا هست، برچیده خواهد شد. می‌داند که این وضعی که مستکبران در دنیا به وجود آورده‌اند - که هر کسی حرف حقی بزند و راه حقی را دنبال کند، از طرف آن‌ها مورد فشار قرار می‌گیرد و اراده فاسد خودشان را بر ملت‌ها تحمیل می‌کنند - یک روزی از بین خواهد رفت و گردن‌کشان، طاغیان، یاغیان و قدرت‌های زورگوی عالم، ناگزیر خواهند شد که در مقابل حق، تسلیم بشوند، یا از سر راه حرکت حق، برداشته بشوند هر فرد مسلمان - به خصوص هر فرد شیعه - این را می‌داند و به آن یقین دارد. این خیلی امیدبخش است. این موجب می‌شود که هر انسان خیرخواه و مصلح و علاقه‌مند به صلاح، کار و تلاش و مجاهدت خود را در راه صلاح، با امید به آینده انجام بدهد. ببینید این عقیده چقدر ارزش‌مند، دارای تأثیر و حیات‌بخش است.^۲

همان طور که بیان شد، آیات و احادیث فراوانی در زمینه امام مهدی و معارف مربوط به آن وجود دارند که برای هر فرد و جامعه‌ای امیدبخش هستند. قرآن کریم می‌فرماید:

﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾^۳؛ خداوند به کسانی از شما که

۱. بیانات در مراسم تحلیف و اعطای سردوشی در دانشگاه افسری امام علی (ع)، ۱۳۸۳/۱۰/۲.

۲. سخنرانی رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۷/۹/۱۵.

۳. نور: ۵۵.

ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد؛ همان گونه که به پیشینیان آن‌ها خلافت روی زمین را بخشید؛ و دین و آیینی را که برای آنان پسندیده، پابرجا و ریشه‌دار و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل خواهد کرد؛ آن چنان که تنها مرا می‌پرستند و چیزی را شریک من نخواهند کرد و کسانی که پس از آن کافر شوند، آن‌ها فاسقانند.

امام صادق علیه السلام در تفسیر همین آیه فرمود: «نَزَلَتْ فِي الْقَائِمِ وَ أَصْحَابِهِ» [این آیه] در مورد قائم و یارانش نازل شده است. «از این قبیل احادیث فراوان است؛ اما وجه مشترک همه آن‌ها همین مرکزیت امید در عنصری به نام مهدویت است که اگر در آحاد مردم به صورتی صحیح با معارفی اصیل ترویج و نهادینه سازی شود، بر افزایش توان مقاومت ملت انقلابی ایران بسیار مؤثر خواهد بود؛ کما این که مقاومت مثال زدنی ایرانیان در زمان‌های مختلف و از جمله در سال‌های دفاع مقدس، همین امر را ثابت کرده است؛ چه آن که در بسیاری از وصیت نامه‌های رزمندگان اسلام، اعتقاد به حضرت مهدی و برپایی حکومت جهانی ایشان، همانند باور به قیام عاشورای حسینی انعکاس یافته و این امر نشان دهنده آن است که چنین اعتقاداتی سبب مقاومت آن‌ها در مقابل هجوم بی‌امان دشمنان، آن هم با انواع سلاح‌های پیشرفته شده بود.

۳. تأثیر مهدویت بر عنصر صبر و استقامت در مقاومت اسلامی

به جرأت می‌توان گفت که «صبر» از مهم‌ترین ستون‌های مقاومت در مقابل دشمن است. خداوند متعال دستور می‌دهد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»^۱؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! [در برابر مشکلات و هوس‌ها] استقامت کنید! و در برابر دشمنان [نیز]، پایدار باشید و از مرزهای خود، مراقبت کنید و از خدا بپرهیزید، شاید رستگار شوید! این آیه شریفه، به روشنی جامعه اسلامی را به سه خصوصیت «صبر»، «مصابره» و «مرابطه»، سفارش و رستگاری فرد و اجتماع را به اجرای آن‌ها منوط کرده است. «مصابره» نیز عبارت است از: این که «جمعیتی به اتفاق یکدیگر اذیت‌ها را تحمل کنند و هر یک صبر خود را به

۱. نعمانی، الغیبة، ص ۲۴۰.

۲. آل عمران: ۲۰۰.

صبر دیگری تکیه دهد و در نتیجه برکاتی که در صفت صبر است، دست به دست هم دهد و تأثیر صبر بیش‌تر گردد.^۱ چنین صبری در مقاومت در برابر دشمن و مخالف است و «مرابطه» نیز بدان معناست که هر قدر و به هر شکل که دشمنان دین برای جنگ با شما لشکر و مرکب آماده می‌کنند، شما نیز برای جنگ با ایشان فراهم نمایید.^۲

نکته مهدوی قابل توجه در مورد این آیه آن است که در برخی تفاسیر معصومان، تبیینی مهدوی صورت گرفته است؛ امام باقر علیه السلام در تفسیر این آیه شریفه فرمودند: «مراد خداوند متعال، از اصبروا، شکیبایی بر انجام واجبات و مرادش از صابروا، صبر و شکیبایی در برابر دشمنان، و مراد از رابطوا، مراقبت و محافظت از امام منتظر است.»^۳ بنابراین، به روشنی می‌توان نتیجه گرفت که بین مهدویت و مقاومت نوعی «تلازم» وجود دارد؛ به این معنا که هم مهدویت با تقویت عنصر صبر، بر تقویت مقاومت خواهد افزود و هم مقاومت می‌تواند زمینه ساز حاکمیت دین توسط امام مهدی شود؛ که این مهم از اهداف انقلاب اسلامی است؛ کما این که رهبر معظم انقلاب این حقیقت را به خوبی به تصویر کشیده و تبیین کردند:

آن وقت که معلوم شد در مقابل قدرت مادی مستکبران عالم، زمینه این وجود دارد که آحاد بشر بتوانند بر روی حرف حق خود بایستند، آن روز، روز ظهور امام زمان است؛ آن روز، روزی است که منجی عالم بشریت به فضل پروردگار ظهور کند و پیام او همه دل‌های مستعد را که در همه جای جهان هستند، به خود جذب کند و آن وقت دیگر قدرت‌های ستمگر، قدرت‌های زورگو، قدرت‌های متکی به زر و زور نتوانند حقیقت را آن‌چنانی که قبل از آن همیشه کرده‌اند، با فشار زر و زور خود به عقب بنشانند یا مکتوم نگه دارند.^۴

۴. تأثیر مهدویت بر نزول امداد غیبی در صورت مقاومت

یکی دیگر از عوامل مهم و انگیزه‌بخش در امر مقاومت، تأییدها و امدادهای غیبی است که خداوند متعال بر کسانی که در مسیر خدا و احیا و حاکمیت دین او قرار دارند، نازل می‌فرماید.

۱. ر.ک: طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۹۱-۹۲.

۲. طبرسی، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۹۱۹.

۳. «اصْبِرُوا عَلَىٰ آدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ صَابِرُوا عَدُوَّكُمْ وَ رَابِطُوا اِمَامَكُمْ الْمُتَنَتِّرَ» (نعمانی، الغیبة، ص ۲۷).

۴. بیانات در سالروز میلاد خجسته امام زمان، ۱۳۷۹/۸/۲۲.

البته در فرهنگ قرآنی این امدادها بدون زمینه نیستند، بلکه به گواه قرآن کریم امدادهای حضرت حق که به نوعی نصرت الاهی نیز محسوب می‌شوند، در صورتی است که افراد و جوامعی از جنبه عملی نیز دین خدا را نصرت کنند. این مطلب تصریح خداوند متعال در قرآن است: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾؛ ای کسانی که ایمان آوردید! اگر خداوند را یاری کنید، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را استوار می‌کند.

بنابراین، مفاد آیه شریفه بسی روشن است و گویای آن است که بدون تلاش برای خدا نمی‌توان در دریافت رحمت ویژه الاهی انتظار و توفعی داشت و این تلاش نیز در صورتی که مستمر باشد، رحمت الاهی را جلب می‌کند و این استمرار، به مقاومت فرد و جامعه نیازمند است. بر این اساس، می‌توان از مهدویت به عنوان منبعی برای مقاومت که جلب‌کننده امداد غیبی الاهی است، سخن گفت؛ زیرا به پشتوانه آیه مذکور، پیشوایان دین نکاتی فرموده‌اند که این مطلب را تبیین می‌کند. به عنوان عنوان نمونه از حضرت ولی عصر چنین روایت شده است: «مَنْ كَانَ فِي حَاجَةِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ كَانَ اللَّهُ فِي حَاجَتِهِ؛ هر کس به دنبال تحقق خواسته خداوند باشد، خداوند نیز دنبال‌کننده و برآورنده حاجت او خواهد بود.»

در جریان انقلاب اسلامی نیز مردم انقلابی ایران به دلیل همین ایستادگی و تلاش و مقاومت توانستند در موقعیت‌های حساسی که با هجوم دشمنان اسلام و ایران مواجهه شدند، امدادهای الاهی را جلب و این چنین افتخار افرینی کنند. رهبر معظم انقلاب با اشاره به پیوند ایستادگی و امداد غیبی پروردگار فرمودند:

ما در جبهه‌های جنگ هم جوان‌های خودمان را می‌دیدیم که به مدد غیبی و به توجّه و نظر لطف ولی عصر - ارواحنا فداه - اعتقاد داشتند و از همان اعتقاد و از همان قوت قلب هم استفاده می‌کردند و توانایی مضاعف پیدا می‌کردند و پیش می‌رفتند. البته اعتقاد به کمک غیبی، اگر معنایش این است که انسان بی‌کار بماند، درها را ببندد و منتظر باشد که از غیب کمک بشود، بداند که از غیب هم کمکی نخواهد شد؛ ﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ﴾. کمک غیبی در میدان جنگ، در میدان چالش‌های سیاسی و در ایستادگی

۱. صدوق، کمال‌الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۹۳.

ملت‌هاست که به سراغ انسان می‌آید. اگر بایستید، کمک غیبی هم هست.^۱

رهبر انقلاب در سخن دیگری، همین پافشاری در تحمل مشکلات را با مهدویت گره زده و تصریح کرده‌اند:

اگر سختی‌ها را تحمل کردید، خدای متعال درهای فَرَج را خواهد گشود. اگر مجاهدت در راه خدا را بر جسم و نفس خودتان هموار کردید، خدای متعال روشنایی فَرَج را به شما نشان خواهد داد و درهای فَرَج را به روی شما باز خواهد کرد: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ». خدای متعال به برکت مجاهدت و به شرط ایستادگی، بیرون از دایره محاسبه معمول عقول بشری، درها را باز و راه‌ها را هموار می‌کند.^۲

نتیجه‌گیری

بین مهدویت و انقلاب اسلامی پیوند بسیار عمیقی وجود دارد. همین امر سبب می‌شود تا عنصر مهمی همچون مقاومت که در پیشبرد انقلاب اسلامی به سمت اهداف بلندش نقش بسزایی دارد، بتواند از آموزه مهدویت ارتزاق کند. دکترین مهدویت با تقویت عناصر مقاومت، یعنی ایمان، امید، صبر و نزول امدادهای غیبی، توان ملت انقلابی و امام زمانی را تا رسیدن به آرمان‌های بلند آن که همانا تمدن جدید نوین اسلامی و ظهور ولایت عظمای امام عصر است، به صورت مستمر، افزایش دهد؛ کما این‌که در بسیاری بیانات حضرت آیت الله خامنه‌ای پیوند انقلاب اسلامی با مهدویت و ارتباط آن‌ها به راهبرد و نظریه مقاومت به چشم می‌خورد و برخی مستندات آن در این نوشتار ذکر شد.

۱. بیانات در دیدار قشرهای مختلف مردم به مناسبت نیمه‌ی شعبان، ۱۳۸۴/۶/۲۹.

۲. بیانات در دیدار ایثارگران، در سالروز ورود آزادگان به میهن اسلامی، ۱۳۷۶/۵/۲۹.

منابع

قرآن کریم

۱. امام خامنه‌ای، سید علی، نرم افزار حدیث ولایت: مجموعه سخنان حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای، مرکز کامپیوتری علوم اسلامی نور.
۲. _____، پایگاه اطلاع رسانی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای: Khamenei.ir
۳. امام خمینی، سید روح الله الموسوی، صحیفه امام، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۹۲.
۴. حرانی، حسن بن شعبه، تحف العقول، انتشارات جامعه مدرسین، قم، ۱۴۰۴ ق.
۵. خزاز رازی قمی، علی بن محمد، کفایة الأثر، انتشارات بیدار، قم، ۱۴۰۱ ق.
۶. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، دانشگاه تهران، تهران، ۱۳۷۳.
۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، مکتبه رضویه، بی جا، بی تا.
۸. صدوق، محمد بن علی بن حسین بن بابویه، کمال الدین و تمام النعمة، دار الکتب الاسلامیه، قم، ۱۳۹۷ ق.
۹. طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، انتشارات ناصر خسرو، تهران، ۱۳۷۲.
۱۰. طباطبایی، سید محمد حسین، تفسیر المیزان، مترجم: سید محمد باقر موسوی همدانی، دفتر انتشارات اسلامی، قم، ۱۳۷۴ ش.
۱۱. محمد ابن منظور، ابن مکرم بن علی، لسان العرب، دار صادر، بیروت، ۱۴۰۴ ق.
۱۲. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار استاد شهید مطهری، انتشارات صدرا، تهران، ۱۳۷۶.
۱۳. ملایی، حسن، ما منتظریم، انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، قم، ۱۳۹۶.
۱۴. موسوی گیلانی، سید رضی، دکترین مهدویت، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، قم، ۱۳۸۵.
۱۵. نعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، مکتبه صدوق، تهران، ۱۳۹۷ ق.